

«ԻՄ ՔԱՅԼԸ»՝ ԵԼԻՑ ԴՈՒՌ

Հայ իրականության մեջ՝ մերօրյա կյանքի վեկտորներում, 2018թ. ապրիլ-մայիսյան համաժողովրդական զարթոնքի վերաիմաստավորված ընկալումներն արդեն իսկ վկայում են նոր Հայաստանի քայլը, որ հազարավորների ու բյուրավորների քայլն էր՝ ինչ-որ բան փոխելու, հեղաշրջելու, կյանքն ավելի լավը դարձնելու և մեկընդմիջտ նորը հաստատելու վճռականությամբ: Եվ շարժման մասնակիցներն անցյալի դեմքին շարտեցին այնքան՝ հայտնի *այլևս երբեք*-ը: Այլևս երբեք անցյալին, որից մեզ բաժանում է երևելի ներկան, բոլոր ժամանակներում միշտ ներկա հայի հավաքական ոգին: Ուրեմն քայլել-շարժվել, ընդվզել-ըմբոստանալ ճահճացման ու մտածողության կարծրատիպերի, քաղաքական դիմակահանդեսի դեմ... Քայլել, մխրճվել նոր ժամանակի, նոր գաղափարների հոսանուտի մեջ, մինչև անգամ չհասցնել մխրճվել, քանզի ամեն ինչ այնքան արագ է փոխվում, որ երեկվա ցցունքով գլխարկդ այսօր գլուխդ այլևս չի ծածկում. իրադրություն է փոխվել բոլորի հետ, բոլորի համար ու բոլորի կողքին, ուլքեր ծանծաղուտից քշեցին անցյալը մարմնավորող կլիշեավորված դեմքերն ու խոսեցին, բարձրաձայնեցին մարդկայինի, անսահման մարդկայինի մասին՝ հայի արժանապատիվ ինքնության պահանջը բերելով բաց ձեռքերի հրապարակ՝ ի հռչակումն թավշյա սիրո ու համերաշխության:

Մեզանից մեկն ի սկզբանե պատմում էր վերջում կատարվելիք բաների մասին: Խոսում էր «Իմ քայլ»-ից, յուրաքանչյուրի քայլից. ամեն մեկին հորդորում անել իր քայլը՝ որպես արարք ու արարմունք, որ տանելու էր դեպի ազատության ելից դուռ:

Այս պոռթկուն ինքնահաստատման ֆենոմենը, անշուշտ, նորն է՝ ի դեմս երիտասարդության, որ բռնել է կյանքի զարկերակը և խոսում է այսօրվա արժեքներից: Եվ բնավ պատահական չէ, որ նորոգ մտածողության ու գաղափարախոսության արշավը բնութագրվում են հենց թարմ արյան, ներքին ուժերի ու հնարավորությունների գնահատման միանգամայն նոր չափականությամբ:

Այս համապատկերում ազգային-էթնիկ բնավորության պարադոքսներն ու բարդույթները միանգամայն արտամղված են *ես* հայեցակարգի գերակայությամբ, որտեղ *ես*-ը դրսևորվում է մենք-ի սկզբունքով:

Հատկանշական էր, որ քայլարշավն սկսվեց Ջատիկին՝ Հիսուսի փառահեղ հարության տոնին, յոթնագմբեթ քաղաք Գյումրիից...

Այս զարթոնքն անկաշկանդ ու ազատ հայ քաղաքացու ինքնակայացում էր՝ արթնացման հեղափոխություն, նպատակի համար մինչև վերջ քայլողի, «երկրի հակառակ կողմը» տեսանողի պատմություն, որ գրվում է հենց հիմա, այս պահին (ու դեռ շարունակելու է գրվել), բայց վեր է այսրոպեական խորհրդից:

Իսկ ինչպե՞ս գորավիզ եղավ ավագ սերունդը, որի՝ տարիներով կաշկանդված, կրավորական կեցվածքն ու հայեցողական գոյակերպը տեղի տվեցին խոյաց-

ման՝ նոր սերնդի հետ դառնալով միասնական հայ ժողովուրդ՝ ազգային գիտակցությամբ: Նրանցից շատերը հրապարակում պարում էին, ոգեկոչում, գրկում ու փարվում ծանոթ-անծանոթ ջահելների, շատերն էլ էկրանների առաջ շունչները պահած հետևում էին իրադարձությունների զարգացմանը: Նրանց՝ տառապանքից խորշումած, բայց իմաստուն դեմքերը շնչում էին մի հավատով՝ այս զարթոնքն ու թափը հնարավոր չէ կասեցնել. տերը ողջ ժողովուրդն է՝ «Մենք ենք տերը մեր երկրի» գիտակցմամբ:

Շարժման սկզբում կային նաև միայնակ կանգնած մարդիկ՝ հիասթափված, օտարված, «դատարկված բնի» համախտանիշով: Հանրային միայնության զգացումն աստիճանաբար վերածվեց հաղթողի ինքնագիտակցությամբ հավաքական ցնծության ու մտասքանչության: Աստիճանաբար ձևավորվեց տոնի մշակույթ, որը վերացրեց միայնության զգացումը: Ոչ մեկն իր կանգնելու տարածքը չէր զիջում մյուսին. չէր տրտնջում, հոգնած, ուռած ոտքերով անգամ չէր ավստսում, որովհետև դա իր քայլն էր, ոչ ուրիշինը:

Հեղափոխությունը մի շերտի խնդիր չէր, այլ ողջ ժողովրդի: Հասարակության բոլոր սոցիալական շերտերը ներգրավված էին ընդհանուր շարժման մեջ՝ զարթոնքի մի ողջ սերունդ, մանկասայլակով մայրեր՝ դեպի ապագա տանող երեխաներով, հեծանվորդներ, հաշմանդամություն ունեցող անձինք, խաղաղապահ զինվորներ, Ապրիլյան պատերազմի հերոսական տղերք, ապա և հրապարակ մտան նաև հոգևորականները՝ իրենց հոգևոր կոչմանն ու առաքելությանը հավատարիմ՝ սահմանային իրավիճակներում ժողովրդի կողքին լինելու գիտակցմամբ: Ավելի հետո համաժողովրդական շարժմանը միացան նաև ոստիկանները, և այս միացումը բեկում մտցրեց հեղափոխության ընթացքի մեջ: Իսկ շարժմանը միացած սիրված, ժողովրդի կողմից չվարկաբեկված դեմքերը՝ արտիստներն ու երգիչները, նաև սփյուռքի հեռավոր ավերից հայրենիք եկած մշակութային անձինք ըստ էության համաժողովրդական սիրո հերոսներ դարձան: Եվ բոլորի շուրթերը վանկարկում էին՝ «Քանի դեռ միասին ենք, մենք անպարտելի ենք»:

Միանգամայն աննախադեպ էր սփյուռքի ծավալային մասնակցությունը. համայն հայության արթնացումը նշանավորվեց նրանով, որ օրեր շարունակ հայ համայնքը՝ ի սփյուռս աշխարհի, ցույցերով ու հավաքներով հետևում էր հայրենիքում տեղի ունեցող հեղափոխական զարգացումներին՝ նույն պահանջների ոգով միանալով իր ժողովրդին: Վկայություն, որ հեղափոխությունը նաև համասփյուռքյան էր: Սփյուռքահայերի գնահատմամբ՝ մինչև իսկ Ապրիլի 24-ին հայերն այսքան համախմբված ու միասնական, այսքան զանգվածային չեն եղել: Ուրեմն սա վերածնունդ նախանշող ճանապարհ է, մեր երագած արդար հայրենիքի վերջնական հաղթանակի ճանապարհը:

Մինչև իսկ արտագնա աշխատանքի մեկնածներն ու տարագիրները հարազատների ձեռամբ պաստատներ էին պատվիրել (Վարդենիկ – Չեյլաբինսկ, Գլենդել – Երևան...), որոնցով իրենց միաբան համերաշխությունն ու համակրանքն էին հայտնում հեռուներից որպես ուղերձ:

Համախումբ զանգվածը ինքնասպասարկվում էր, ոչ թե լրվում էին մի տեղում, այլ միշտ շարժում կար, մեկը մշտապես լրացնում էր մյուսի տեղը, որ բացակա տարածք չլիներ:

Ոչ մի անգամ այսքան եռագույն չէր ծածանվել հայրենիքում և հայրենիքից դուրս: Ուշագրավ է խարիզմատիկ առաջնորդի գնահատականը. *«Վերջին քսան տարվա ընթացքում հայր հային այնքան չի սիրել, ինչքան այս օրերին է սիրում: Սա այլևս քաղաքական գործընթաց չէ, սա այլևս իշխանության խնդիր չէ. սա հայ ժողովրդի, ՀՀ քաղաքացիների փոխադարձ սերը և հարգանքը վերագտնելու փառասանծ, փառահեղ հաղթանակ է»*^{*}

Բոլորիս աչքի առաջ ստեղծվեց զուգահեռ իրականությունների Հայաստան՝ հին Հայաստան և հեղափոխությամբ փրկված Հայաստան: Մինչ այս անսեռ, անգաղափար, արժեքային ճիշտ կողմնորոշում չունեցող հին համակարգը մշակութային ճիշտ արժեքներ կրողին վտարել էր լուսանցք: Հարկ էր ծառայել նոր իրողություններին, ամբողջատիրական մշակութազրկումից ծնել մշակութային հարալեզներ... Հնից եկող ոչ մի կարգախոս, անգամ ազգային-ազատագրական ոչ մի երգ. նոր Հայաստանում ծնվեցին նոր երգեր ու նոր կարգախոսներ...

Թավշյա, ոչ բռնի, ժողովրդական, սիրո ու համերաշխության այս շարժումը էպիկական տեքստ դարձավ ու ասքի նոր տարբերակ սերունդների համար: Անմիջապես ծնվեց թավշյա հեղափոխության հիմնը՝ «Ես այսօր անում եմ իմ քայլը...»:

Բազմաշերտ հավաքներն ու ցույցերն աչքի էին ընկնում բացառիկ ինքնակազմակերպվածությամբ, որոնք դրսևորվում էին բողոքի տարաբնույթ գործողություններով. ճանապարհներն ու կամուրջները փակելու և ազդանշան տալու, կանանց նախաձեռնած կաթսաների ու շերեփների միմյանց կեսգիշերին խփելու, նկարիչների նախաձեռնած «Արդարության գույներ» ցուցադրանք, երբ մեծածավալ կտավի վրա յուրաքանչյուր ցուցարար կարող էր յուզաներկով նկարել և ուղերձներ գրել... Ի վերջո, կտավը վերածվեց պեճկլտուն գույների ու ցանկությունների պաննոյի: Ռիթմիկ կրկնվող հանգերգ կար՝ «Վերադարձ հայրենիք»:¹

Հանրային նոր վարքի փոփոխությունները ձևավորվեցին ցանկության, հնին անհնազանդություն հայտնելու և դիմադարձելու ոգով, ու այս ամենը՝ մշակութային դրսևորումներով՝ երգ ու պարով, ծափերով ու դոփապարով, այսինքն՝ փոխվել է անհնազանդություն արտահայտելու երբեմնի մեթոդաբանությունը, քաղաքացիության ու սոցիալական անիրավության դեմ համերաշխության պայքարի դուրս եկածներն արտահայտվում էին արվեստի սուբլիմացիոն ձևերով (բողի արտ. եռագույնի իմիտացիոն կիրարկում՝ եռագույն, կաչուն թղթերով սրտիկներ՝ դեմքերին, թևերին, ակնոցների վրա եռագույնի դրոշմներ, եռագույնով փաթաթված նորամանուկներ փշալարի առջև համբուրվող զույգեր, փողոցում պատկած ջահելներ, որոնք պաշտպանում էին կյանքի ճանապարհը. էլ ինչպե՛ս կարելի էր նրանց վրայով անցնել):

^{*} Երևանի Ազատության հրապարակում 2018թ. ապրիլի 25-ին Ն. Փաշինյանի ունեցած ելույթից:

¹ Հովհաննիսյան Ռ., ԴԱՆ 2018, ապրիլ-մայիս, ըստ հանրահավաքների մասնակից Քնարիկ Գաբրիելյանի:

Շարժման ընթացքում տեղի ունեցավ առաջնորդի կերպարի բյուրեղացում և սիմվոլացում. փշալարերից խոցվեցին նրա թևերը, մարմինը. նա անցավ չարչարանքի ուղի՝ փշե պսակը գլխին: Աստիճանաբար աճեց այնքան, որ դարձավ ժողովրդի երագած հերոսը: Եվ ժողովուրդը դրսևորեց խելակորույս հավատ՝ նրա խարիզմատիկ կերպարի հանդեպ, որովհետև ոգեշնչված ամբոխն ամենագոր ուժ է, որը ծնում է մտածողության ու իրականության փոխակերպումներ: Նրան ոչինչ չի կարող սպառնալ այդ պահին: Մեծ հակում ունի գործնական քայլերի: Ինչ էլ լինի, իշխանությունը վաղ թե ուշ կընդունի ամբոխի ուժը:²

Գիտակցականը տարրալուծվեց ամբոխի մեջ, հեղափոխության հզոր ազդեցության ալիքի տակ խմբային արձագանք տեղի ունեցավ, թեև հազարավոր անհատներ միայնացից հեռու էին գտնվում: Ուշագրավ է, որ թեև ամբոխի մարդու մեջ գերակայում էր անգիտակցականը, բայց այն ամփոփում էր ողջ մարդկության փորձը: Անգիտակցականի հիմքերը խարխլվեցին, ու բոլորը դարձան միանման:

Գործեց հանրային պատասխանատվության զգացումը, և երբ շարժման գագաթնակետին մի օրով առաջնորդն ազատագրկվեց, ժողովուրդն ավելի համախմբվեց. դարձավ անհանդուրժող ու ավելի համառ: Անհնարն այլևս գոյություն չունեք: Թափ առած շարժումն աննախադեպ ընդլայնեց աշխարհագրությունը. հայությունն սպասողական ակտիվ վիճակի մեջ էր և սկսեց հյուսել անհավանական պատումներ խարիզմատիկ հերոսի մասին: Իրենց սիրով ավելի ուժեղ դարձրին նրան: Մա արդեն տասն օր առաջվա Հայաստանը չէր:

Ամբոխը լույս է ճառագում, մշակույթի լույսը: Մենք կարծում ենք, թե ամբոխը գտնվում է անկանխատեսելիության սահմանագծին՝ ունենալով էներգիայի մեծ ներուժ: Ամբոխի ուժը առկա՝ այսօր և հիմա, լուրջության ուժն է, կլանելու և չեզոքացնելու ուժը, հենց այդ ուժն էլ գերակայում է նրա բոլոր հակումների ու միտումների մեջ:

Առաջնորդը հեղափոխական զանգվածին անընդհատ պահում էր իմաստային դաշտում, շարունակ տեղեկություն էր տրամադրում՝ ապահովելով նրա սոցիալականացումն ու մշակութային մակարդակի բարձրացումը: Առաջնորդը խրախուսում էր զանգվածների քաղաքացիական ակտիվությունը: Նա կանխիմացավ, որ ժողովուրդն սպառել է իր սոցիալական էներգիան, կլանեց ամեն տեսակ գործուն ակտիվություն ու վերստեղծեց մշակութային իմաստների արտադրություն: Նորի պահանջ, երբ իմաստը հերիք չի անում: Անհրաժեշտ էր ստեղծել իմաստի իրականություն: Ժողովուրդն ըստ էության ինքնահաստատվում է ճշմարտության և նոր արժեքների համատեքստում: Հրապարակում հավաքվածները կատարելության ուղիով տարան իրենց առաջնորդին: Նրանք ազդեցին միայնաց վրա և ստեղծեցին աֆեկտիվ դրդվածության բարձր մակարդակ: Սոցիալական ճնշման ներքո եղած անձը զանգվածի մեջ դարձավ համարձակ իր վարքում հերոսացումից մինչև տագնապ:

Հրապարակը դարձավ թատերաբեմ հավաքվածների համար, իսկ ժողովուրդը և՛ հերոս էր, և՛ հանդիսատես:

² Лебон Г. Психология масс. М. 2008. С. 43.

Իշխանությունը շարժման զարգացման ընթացքին անտեղյակ էր այնքան, որ չկարողացավ վերահսկել իրավիճակը: Այդ ամենը տեղի ունեցավ պայթյունային արագությամբ, վերահսկումից դուրս: Նախկին իշխանությունն իրականում չէր ուզում հրաժարվել իր հզորության պատրանքից, չէր ուզում տեսնել ավելի վտանգավոր զարգացումները: Բայց ժողովուրդը լուռ զանգված չէ, նրա լռությունը գործուն է: Նա, իր լռությամբ հանդերձ, արգելում է ուրիշներին խոսել իր անունից:

Այսքան եռագույն երբևէ չէր ծածանվել երկրում ու սփյուռքի այն համայնքներում, որտեղ ապրող ու երագող հայեր կան: Հայը գտել է իր ստեղծարար էությունը, և պայքարի ստեղծագործությունը նրանից անբաժան է:

Հայ ժողովրդի կամքը ոստնեց և ապշեցրեց ողջ աշխարհին՝ մնալով քաղաքակրթության ոլորտում: Տեսնել էր պետք հրաշքի իրականություն դառնալը: *Ինչպես աստվածաշնչյան Մովսեսը 40 տարի առաջնորդեց իր ժողովրդին և նրան դուրս բերեց Եգիպտոսի գերությունից՝ տանելով Ավետյաց երկիր, այդպես էլ մեր նորօրյա առաջնորդը գերարագությունների այս ժամանակում, 40 տարին քառասուն օր դարձրած, ժողովրդին տարավ բաղձալի հաղթանակի:*

Նույնիսկ Նոր կտակարանում խարիզմատիկ առաջնորդը բնութագրվում է որպես սուրբ հոգով համակված, աստվածային նախասկիզբ ունեցող անձնավորություն, իսկ սուրբ հոգու պարզներն են խաղաղությունը, համբերատարությունը, ազնվությունն ու բարությունը, այս պարզների մեջ առավելագույնը սերն է: Մերը, հավատը և ջանքը հմայակերպարը բնութագրող մեծություններ են:

Հաղթանակի օրը ողջ հրապարակը սպիտակ վերնաշապիկներով էր. օրը պատմական էր. ծափերն ու շչակներն ազդարարում էին համայն հայության ցնծությունը՝ դիտվելով ու թմբուկներով, շեփոքով ու գալարափողերով: Զանգվածային տոն էր, հայտնվեցին պաստառներ՝ «Հայաստան՝ սիրո հեղափոխություն», «Ես եմ Նիկոլը»: «Ոչ մի զիջում»... Մարդիկ սկսեցին խոսել հույզերի ու զգացմունքների լեզվով: Անծանոթներն անգամ գրկափարվում էին: Ցուցարարներն ասում էին մեկմեկու՝ վերջապես տեսանք երջանիկ դեմքեր: Վանկարկում էին՝ «Ազա՛տ, ուրա՛խ Հայաստան»: «Վե՛րջ թալանին»: «Առանց զոհերի հաղթանակ»: Բոլորը միտված էին դեպի ապագա: Եկել էր շրջադարձերի ու պատմական վերելքի ժամանակը, և այդ ժամանակը բաց էր կյանքի հոսքի առաջ:

«Իմ քայլը» նախաձեռնությունը սիմվոլացնում էր արդարությունը, իրավունքը, ազատությունը, նաև արագությունը՝ մտասքանչության տարրով, բայց սա ոչ թե զվարճանք էր, այլ մասնակիցների պատասխանատվության զգացման բռնկում, կյանքը շապիկի մոտիկությամբ ու տաքությամբ զգալու, անձին հանրային կյանք ներգրավելու միտում:

Սիմվոլացված էր քայլն ավելի, քան քայլողը: Պատահական չէ, որ հեղափոխության սիմվոլներից մեկը՝ Լոռու մարզի Արջուտից քայլարշավին միացած Չալո շունը, վերանվանվեց Քայլո:

Քայլերթ ու ավտոերթ, բեռնատար մեքենաների թափքերին մարդիկ՝ երեխաները գրկերին, բարձրահարկ շենքերի տանիքներին հայտնված երիտասարդներ, ու բոլորը միակամ պահանջում էին նոր արժեքների հաստատում...

Շարժման սիմվոլացումն արտահայտվում էր երիտասարդների արագ ու նպատակային գործողություններով (քայլելու ընթացքում փակում էին ճանապարհները, տարածության մեջ արագ կողմնորոշվում՝ թվային տեխնոլոգիաների շնորհիվ տեղեկատվական էներգիան տարածելով): Նրանք էլ ցանկության հեղափոխության հեղինակներն էին, արարողները, որ մի վայրկյանում հայտնվում էին այլ տարածության ու չափումների մեջ և իրենց հետ տանում անտանելին. թվում է՝ հնից անպակելին՝ անցյալը մեկընդմիջտ մերժողի հազարավոր ռիթմիկ ձայների ու ծափերի ժայթքումով: Այո՛, իրապես *ծափերով հեղափոխություն* է՝ արգասաբեր և փոխհատուցող, արագ կողմնորոշմամբ:

Հրապարակում հնչում էին սովորական, հասարակ, ամենօրյա կյանքի պահանջի սրտամոտ կարգախոսներ՝ *«Մի մարդ կարող է փոխել իրականությունը, և այդ մարդը դո՛ւ ես: Հավատա՛ ինքդ քեզ»: Այս հեղափոխությունը հնարավոր չէ կանգնեցնել, որովհետև տերը ժողովուրդն է:*

Ոստիկաններին ուղղած կարգախոսներ՝ *«Զե՛նքդ դիր, մերժի՛ր Մերժին», «Ոստիկանը մերն է»: «Մենք պայքարում ենք հանուն քաղաքացիների հաղթանակի»:*

Այս հեղափոխության կարգախոսներն ու սիմվոլներն առավելապես մշակութային էին՝ քրիստոնեական բարոյաբանության հայեցակետից դիտված:

Ուշադրության արժանի է հատկապես ժողովրդի սիրո ընտրյալի հռետորաբանությունը, որին սոցցանցերում ու էլեկտրոնային պարբերականներում մշակութային ու քաղաքական կյանքի շատ վերլուծաբաններ արդեն հասցրել են անդրադառնալ: Նա միանգամայն նոր հռետորաբանություն բերեց. խորապես ըմբռնեց ու ճանաչեց երիտասարդությանը և չղավաճանեց նրա ընկալմանը, դարձավ նրանցից մեկը: Վերցրեց ուսապարկը, քայլաչափն ու *սելֆիի* ձողը և քայլեց նրանց կողքին:³

Առաջնորդը բարձր անհանգստության, ժողովրդին արթնացնելու, սոցիալական ու քաղաքական զգոնությունը չկորցնելու ուղերձ հղեց բոլորին՝ ասելով. *«Հայաստանի Հանրապետության հպարտ ու արժանապատի՛վ քաղաքացիներ, դո՛ւրս եկեք փողոց ու տե՛ր կանգնեք ձեր ազատությանը, դո՛ւրս եկեք փողոց ու տե՛ր կանգնեք ձեր հայրենիքին, դո՛ւրս եկեք փողոց ու տե՛ր կանգնեք ձեր հաղթանակին»:* Ըստ էության, փողոցը դարձավ կյանքի ճանապարհ: Առաջնորդը ճիշտ օգտագործեց ժամանակի գիծը՝ միսրճվելով իրական ժամանակի մեջ: Հոգեբանական առումով նրա խոսքի ռազմավարությունը կառուցված էր միանգամայն նոր շեշտադրմամբ, ներագոյու էր, ուստի և ծնվում էր այն, ինչ հնարավոր էր ու անհնար:

Միմվոլացված էին նաև շարժման մասնակիցների պահանջումները, սոցիալական դիրքորոշումները, զուտ անհատական, նաև խմբային ու մարդկային ցանկությունները: Ի վերջո սիմվոլացված են ազատության նորօրյա ընկալումը, ազատության գաղափարի ինքնիրացումը՝ տարբեր դրսևորումներով:

³ <http://thearmenians.am/hy/blog/tereri-u-vorberi-jamanaky-arayik-manukyan>

Այսպես՝ բեռնաթափով հրապարակ բերված Ալագյազի ձյունը՝ երազանքի իրականացման ու մաքրության խորհրդանիշ, անհաղթահարելի թվացող բարձունքի նվաճում:

Շարժման առաջնորդի ձեռքի վիրակապին սրտաձև արյան դրոշմը՝ անձնվիրումի խորհրդանիշ...

Նրա ազատ արձակվելուց հետո հրապարակից բաց թողնված աղավնիների ճախրը երկնքում՝ ազատության նշանակ:

Մայրաքաղաքի հրապարակներից մեկում երթի մասնակիցների առջևից գնում էր փայտե մեծ խաչի տակ կքած, Հիսուսի կերպն առած երիտասարդը...

Միմվոլացված կերպարներից էր նաև շարժման իմաստությունը կրող ժողովրդի տատը՝ Վրանուհի մայրիկը, որ ներքին հիացմունքով էր խոսում զարթոնքի մասին. «Այնքա՛ն ուրախ եմ. հենց մտնում եմ ժողովրդի մեջ, ուրախությունից բուժվում եմ»: Հրապարակում բարձրացել էր միջին թվաբանական երջանկությունը: Խորհրդանշական էր, որ հավաքների ժամանակ միմյանց կորցնողներն իրար գտնում էին հրապարակի մեծ ժամացույցի տակ: Սա ժամանակի հանդիպումն էր, սերունդների համերաշխության հանդիպումը:

Ամբողջը սիմվոլիկ էր և պաթոս: Անշուշտ, շարժման ընթացքում գեներացվում էին միմյանցից անբաժան ազգային գաղափարախոսությունն ու քրիստոնեական բարոյաբանությունը: Ըստ ազգագրագետ Հ. Խառատյանի՝ իրականում գաղափարախոսություն կա, որը կարելի է անվանել արժեքների փոփոխության գաղափարախոսություն: ...հայկական հեղափոխությունը կարելի է անվանել արժեքների հեղափոխություն: Հիմնական խնդիրը քաղաքական և հասարակական մշակույթի արժեքների փոփոխությունն է, որոնք արտացոլված են հեղափոխության արժեքային բնութագրիչներում՝ արդարության հեղափոխություն, վերածննդի հեղափոխություն, զարթոնքի հեղափոխություն, արժանապատվության հեղափոխություն, սիրո հեղափոխություն, սիրո և համերաշխության հեղափոխություն, սիրո և բաց սրտերի հեղափոխություն, ապրելու հեղափոխություն: Հեղափոխության գաղափարը նպատակը, իմաստը հասարակական նոր մշակույթի ձևավորումն է, և այն իսկապես կարելի է անվանել արդարության, մարդու արժանապատվության, կարևորման, արժևորման, հասարակական համաձայնության հեղափոխություն: ⁴

Բոլոր սիմվոլները քաղաքական բնույթի էին և դարձան մեծ նախաձեռնությունների հիմք:

Ներկայում առաջնահերթային հարց է՝ ինչպե՞ս պահպանել հեղափոխության արժեքներն ու դարձնել կենսամշակույթ:

Հայաստանում ժողովրդավարական սկզբունքների և արժեքների ձևավորման համար թավշյա հեղափոխությունն ունի շրջադարձային նշանակություն, սակայն հանրության շրջանում մտքի և վարքագծի հեղափոխությունն ունի հավասարագոր, եթե ոչ ավելի մեծ նշանակություն ժողովրդավարության ամրապնդ-

⁴<http://hetq.am/arm/news/88819/hranush-kharatyan%E2%80%A4-haykakan-hexapokhutyuny-arzheqneri-hexapokhutyun-e.html>

ման ու կայացման համար: Հեղափոխության ժամանակ հռչակված արժեքների և սկզբունքների հաղթանակը Հայաստանում ամենօրյա գործընթաց է, որը պետք է իրականացնի ՀՀ յուրաքանչյուր քաղաքացի: Քաղաքական, համակարգային հատվածում տեղի ունեցող դրական տեղաշարժերը լիարժեք արդյունք չեն տա, եթե դրանց կրողը չդառնա քաղաքացի:⁵

Հետևաբար մտքի, վարքագծի, մտածողության հեղափոխությունը Հայաստանում այն երկար ու բարդ ճանապարհ ունի անցնելու...

Այսպիսով, հողվածում անդրադարձել ենք, թե ինչ ոգեբխում ունեցավ հրապարակում հավաքված մեր ժողովուրդը՝ 2018թ. ապրիլ-մայիսյան համաժողովրդական զարթոնքի օրերին՝ նոր ժամանակի, նոր գաղափարների ու արժեքների հռչակումով: Կյանքի նոր վեկտորներն ուղղորդվեցին դեպի ապագայի Հայաստան, ուր ազգային արժեքանության հավատո հանգանակը ազգ-մշակույթ դիրքորոշումն է: Ըստ էության *Իմ քայլը* հասարակական-քաղաքական շարժումը դարձավ Ելքի դուռ համայն հայության համար:

«МОЙ ШАГ» - ДВЕРЬ НА ВЫХОД

___ Резюме ___

___ К. Саакян, Р. Оганнисян ___

В статье рассматривается духоизъявление армянского народа, вышедшего на площадь в дни всенародного пробуждения в апреле-мае 2018 г., в контексте нового времени, новых идей и ценностей. Новые жизненные векторы были направлены в будущее Армении, где кредо идеологии национальных ценностей утвердился на позиции нация-культура. По сути, инициатива Мой шаг стала Дверью на выход для всего армянства.

Տեղեկություններ հեղինակների մասին

Սահակյան Գարինե Արամի – հ.գ.թ., ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի

հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն, Շիրակի պետական համալսարան,

E-mail: sahakyanani@mail.ru

Հովհաննիսյան Ռոզա Պարուհի – ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական

հետազոտությունների կենտրոն, E-mail: vard-rosa@mail.ru

⁵ <https://factor.am/60109.html>